

TAKÁCS ATTILA GÉZA DANDÁRTÁBORNOK:
A HÁBORÚ MEGVÍVÁSA SORÁN
A FIZIKAI ÉS A VIRTUÁLIS TÉR ÖSSZEKAPCSOLÓDIK
(A Líbia elleni NATO „Operation Unified Protector” (OUP) művelet
tapasztalatai és következményei)

BEVEZETŐ

A 2011 tavaszán kialakult líbiai válság kezelése, a számos tapasztalat mellett, olyan jelenségekre is ráirányította a figyelmet, amiket eddig nem tapasztalhattunk a modern kori hadviselés terén. Számos elemzés készült az eseményekről világszerte, ami azt jelzi, hogy jelentős változásoknak lehetünk a szemtanúi. A líbiai válság és annak következményei felszínre hozta a NATO képességhiányait, és megmutatta a multi-poláris erőviszonyok határterületeit. Igazolta a legmodernebb hadviselési eljárások eredményességét, ami előrevetíti a jövőbeni háborúk karakterisztikáját. A líbiai háborúban alkalmazott elveket megfigyelhetjük az Ukrajnai válság eseményeiben is, amelyet az Orosz Föderáció a korábbi tapasztalatainak megfelelően (Csecsenföld, Grúzia, stb.) már továbbfejlesztett.

Az információs hadviselés nem számít újdonságnak, hiszen a háborúk történetében mindig jelen volt valamilyen módon az ellenség félrevezetésének szándéka, a változás egyedül az információs hadviselés dimenziójára vonatkozik. A virtuális tér megjelenése után az információs hadviselés fő színtere áthelyeződött a fizikai térből. A legmodernebb háborúk vezetése, a kommunikáció, a felderítés, a fegyverrendszerek irányítása is átlépett ebbe az új dimenzióba. Ez a technológia még nem elérhető valamennyi haderő számára, így a hadviselés különböző „generációi” egyszerűen vannak jelen a háborúk színpadán, ez eredményezi a hibrid hadviselés gyakoriságát.

További újdonságnak számít, hogy a hadviselő felek a vezetési fölényt a virtuális térben kényszerülnek kivívni az információs műveletek útján. Erre az új művelettípusra új katonai képesség épült. Az új képességet pedig kombinálni lehet a régi képességekkel. Mít eredményezhet egy ilyen kombináció? Új módszert, új megjelenési formát és még az is előfordulhat, hogy fel sem fogjuk (nem vagyunk képesek érzékelni) mi folyik körülötünk, mert nem vagyunk jelen abban a térben, ahol az események zajlanak. Valószínűsíthetően ez vezetett az arab tavasz államaiban a korábbi rezsimek bukásához. A társadalmi feszültség egy számukra „láthatatlan” dimenzióban mutatkozott meg, és a fizikai térben realizálódott. Ez azt jelenti, hogy **az erőszak alkalmazása¹ megjelent a virtuális térben²**, már csak a jogi értelmezése kérdéses. Ezek a változások számos kérdést hoznak a felszínre. Milyen módon változtak meg a háborúk jellemzői? Miben nyilvánulnak meg a változások? Milyen hatással lesz a haderők jövőbeni fejlesztésére? Számos kérdést lehetne még felsorolni, de helyette inkább vizsgáljuk meg a legutóbbi eseményeket és tárjuk fel azok összefüggéseit, következményeit, amelyekből a válaszokat megkaphatjuk.

¹ Clausewitz értelmezésében ez a háború jellemzője.

² Matthew C. Waxman: Cyber attacks and the Use of Force: Back to the Future of Article 2 (4) / <http://www.cfr.org/cybersecurity/cyberattacks-use-force-back-future-article-24/p25251/> / Letöltve 11. 02.

I. RÉSZ ARAB TAVASZ VAGY VALAMI MÁS?

Ahhoz, hogy képet alkothassunk az arab világban néhány éve zajló eseményekről, először is meg kell ismernünk azokat a társadalmi, gazdasági folyamatokat, amelyek idáig vezettek. Ez sem fogja biztosítani a kialakult helyzet pontos megértését, mert az rendkívül összetett és az ok okozati összefüggések egy része nem is kerül nyilvánosságra, azokra csak következtetni lehet, bizonyos jelek alapján. Az azonban megállapítható, hogy a jelenség a muszlim országokban sorozatos polgárháborús jellegű belső konfliktust eredményezett. A polgárháború kifejezést óvatosan kell használnunk, mert az érintett országokban a vallási és kulturális környezet eltérően értelmezi a fegyverhasználatot, és a társadalmi értékrend csúcsán, nem „az emberi élet szentsége” foglalja el az első helyet. A polgárháború mindig társadalmi változást eredményez, de az érintett országokban belső átrendeződést nem tapasztalhattunk meg, csak a társadalmi feszültség tartós jelenlétét, ami nem zárja ki, hogy később ne változás következzen be.³

Melyek azok a tények, amivel feltétlenül tisztában kell lennünk a térség vizsgálatakor?

A világ népességének az egyötöde (1,6 Mrd) muszlim vallású és a világ-átlagot meghaladó növekedést mutat. Földrajzilag viszonylag egy tömbben helyezkedik el, de elkülönülő államokban, Észak- és Kelet-Afrika, Közel-Kelet, Ázsia nyugati és déli térségében. Vannak diaszpórai más térségekben is, ahová főleg a munkalehetőség miatt vándoroltak el kisebb nagyobb csoportokat alkotva a befogadó országokba. Jellemző rá-

juk, hogy a harmadik, negyedik generációs leszármazottak is megtartják vallási, kulturális különültségüket, mecseteket építenek, anyagilag támogatják az otthon maradtakat és eltérő módon, de támogatják a „szent háborút” is. Európában az össznépesség 8%-át teszik ki a muszlim bevándoroltak.

A muszlim népesség korfa-összetétele is figyelemre méltó, az egyharmadát (döntő többség) a 15–29 éves korosztály teszi ki, 2,4 szülés/nő átlaggal⁴ világsők, és ez az arány folyamatosan növekedik, tehát fiatalodónak tekinthető. Talán a kínai demográfiai növekedéssel lehetne párhuzamba állítani, azonban fontos különbség, hogy ezt a növekedési folyamatot nem lehet tudatosan, „államilag” szabályozni, mert egyrészt sok országot érint, másrészt a társadalom alapját képezi a többgenerációs családmóddel, amely konzerválja a társadalmi viszonyokat.

A muszlim országok állami berendezkedése többnyire nem demokratikus jellegű, történelmük során monarchiák alakultak ki, amelyek egy részében a gyarmati függőség megszűnése után diktatúrák jutottak hatalomra. Az államigazgatási rendszerek főbb jellemvonásain a háborúk sem változtattak, és a gazdasági helyzettel sem magyarázható ez a társadalmi hierarchia. Az államigazgatás és a vallás nem is különül el markánsan egymástól, a törvénykezés is zömében a vallási szabályrendszeren alapul.

A gyarmati korszakban az Észak Afrikai országok alapvetően brit és francia érdeklőnaba estek, majd a hidegháború időszakában sikerült a Szovjetunióknak betörni az arab országok fegyverpiacára, és a gazdasági együttműködést kiszélesíteni velük. A térség monarchiái az 1990-es években a társadalmi

³ Besenyő János: Can the „Arab Spring” present a real threat to Europe? Strategic Impact (Romania), No. 50., 1/2014, pp. 32-44, <http://www.scribd.com/doc/241476196/Can-the-Arab-Spring-present-a-real-threat-to-Europe>

⁴ Szigetvári Tamás: Az „arab tavasz” gazdasági vonatkozásai. 87. oldal http://kki.gov.hu/akadalymentes/download/0/9a/b0000/Kulugyi_Szemle_2012_01_Az_„arab_tavasz”_gazdasag_.pdf Letöltve: 2014. 11. 10.

elégedetlenség hatására gazdasági reformokat vezettek be, amely 2005-re megduplázta a gazdasági növekedést az országok többségében. A munkanélküliség ugyan nem csökkent, de az életszínvonal jelentősen javult. A gazdasági válság 2010-től érezte a hatását, lelassult a termelés, az élelmiszer árak átlagosan 14–18%-al növekedtek⁵, a munkanélküliség megugrott és elérte a 15–20%-ot. A túrizmus bevétele az egyharmadával csökkent, visszaesett az olajkitermelés, és az infláció elérte a 8,1%-ot átlagosan a térségben. A globalizáció révén a fiatal generáció számára nyilvánvalóvá váltak a különbségek, valamint a 2010 előtti gazdasági helyzetben javultak az iskolázottsági mutatók is, sokan jártak nyugati egyetemekre is. Mindezek hozzájárultak a belső feszültségek olyan mértékű növekedéséhez, amelyet a rezsimek vezetői már nem tudtak gazdasági vagy más békés eszközökkel kezelni, csak az erőszak alkalmazásával.

Nem szabad megfeledkeznünk arról sem, hogy a hidegháború után beindult világméretű polarizálódás ezt a térséget sem kerülte el. Versenyfutás indult a befolyás növeléséért, a piacok megszerzéséért. Nem is elsősorban hatalmakról, vagy országokról kell beszélnünk, hanem a globális vállalatok érdeke volt az erőforrásokhoz való hozzáférés biztosítása. Ezek a globális cégek nyilvánvalóan nyomást gyakoroltak a kormányzatokra, éppen ezért nehéz megállapítani a különbséget a nemzeti érdekek és a globális vállalatok érdekei között.

Vajon mi készíteti Franciaországot és Nagy Britanniát arra, hogy a katonai erőikivetítő

képességét⁶ egyesítse? A két országot együttesen érintő, közvetlen külső fenyegetés nem ismert, viszont a volt gyarmatokhoz fűződő közös gazdasági érdek igen. Nem véletlen, hogy ezt a lépést (katonai erőegyesítés) Németország, biztonsági fenyegetésként értékelte.

A fentiek alapján megállapítható, hogy az arab tavasz országokban nem csak a belső társadalmi, gazdasági és demográfiai feszültség vezetett a válságsorozathoz, hanem a külső érdekviszonyok változása is katalizálta az eseményeket. Ez leginkább Szíriában nyilvánul meg, de a többi országban is jellemző. A folyamatokat az is erősítette, hogy a muszlim vallási szélsőség is teret nyert a polgárháború sújtotta országokban. Az Al-Qaida terror szervezet afganisztáni és pakisztáni bázisairól eljutott azokba az országokba, ahová a korábbi rezsimek nem engedték be. Megbomlottak azok az állami, „diktatórikus” rendszerek, amelyek a viszonylagos nyugalmat és kiszámíthatóságot garantálták.

Tunézia, Egyiptom, Líbia, Mali, Szíria válságai esetében számos hasonlóságot lehet felfedezni. A kiindulópont és a végeredmény azonos⁷, függetlenül attól, hogy az események eltérő fordulatokat vettek mindegyik országban. Jelenleg ezek az országok instabil államok⁸.

⁶ DAILY MAIL: Britain and France to share nuclear secrets as Cameron and Sarkozy sign historic 50-year military agreement. / 2 November 2010 <http://www.dailymail.co.uk/news/article-1325863/Britain-France-sign-historic-50-year-military-agreement.html> / Letöltés ideje: 2014. 11. 10.

⁷ Az aktuális kormányzatok nem voltak képesek önállóan kezelni a belső társadalmi feszültségeket, és az események csúcspontja után, nem sikerült egyik országban sem a konszolidáció útjára lépni. A régi kormányzatokkal szemben nem alakult ki olyan ellenzéki politikai egység, amely képes lenne a normál működés irányába vezetni az adott országot.

⁸ J. Eli Margolis: Estimating State Instability <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol.-56->

⁵ Szigetvári Tamás: Az „arab tavasz” gazdasági vonatkozásai. 91. oldal http://kki.gov.hu/akadalymentes/download/0/9a/b0000/Kulugyi_Szemle_2012_01_Az_„arab_tavaszi”_gazdasag.pdf Letöltés ideje: 2014. 11. 10.

II. RÉSZ A NEMZETKÖZI KÖRNYEZET.

Az ENSZ biztonsági tanácsának határozatai az esetek zömében konkrétan megnevezik, hogy kit kérnek fel a válság katonai eszközökkel történő kezelésére, azaz kinek adnak mandátumot és milyen korlátok között lehet legitim módon „erőszakot” alkalmazni. Az ENSZ és a NATO között 2008-ban New York -ban⁹ megkötött megállapodás alapján, az Egyesült Nemzetek, alapvetően a NATO-t kéri fel a katonai beavatkozásra. Líbia esetében ez nem így történt, az ENSZ határozat¹⁰ nem jelölte meg konkrétan, hogy kit hatalmaz fel a válság megoldására. A biztonsági tanács szavazásán, az állandó tagok közül Kína és az Orosz Föderáció tartózkodik a szavazástól. Ezt akár a nemzeti érdekeltségük kinyilvánításának is felfoghatjuk, hiszen egyikük sem vett részt később a Líbia elleni műveletekben.

Ennek eredményeként Franciaország azonnal megkezdte az ENSZ határozat végrehajtását. Nagy Britannia, mint a legfőbb szövetséges és érdekelt a régióban együttműködik, de a vezető szerepet Franciaország ragadja magához. A NATO rövid hezitálás után felismeri a helyzetet és néhány napos késéssel „átveszi” Franciaországtól a művelet irányítását. Franciaország nem az EU nevében lép fel a líbiai válság rendezésekor, hanem a saját nemzeti érdeke alapján hozza meg a döntéseit.

A NATO –t több meglepetés is éri egyszerre. Egyrészt a felderítő és előrejelző rendszer nem érzékeli megfelelően a válság előjeleit és számára váratlanul robban ki a polgárhá-

ború Líbiában. Másrészt, nem számol azzal, hogy az ENSZ mandátum alapján valaki más megkezdte annak végrehajtását és magához ragadja a kezdeményezést. A szövetséges országok jelentős része nem képes érdemi hozzájárulást előteremteni ilyen rövid idő alatt a művelethez. Komoly nehézséget okozott a műveleti vezetési rendszer kialakítása is a stacioner (nem bevethető) parancsnokságok rugalmatlansága miatt.

A NATO döntéshozatali rendszerének lassúsága miatt, amikor a hivatalos erőgenerálási konferenciára kerül sor, az erők zöme már a térségben van, vagy már úton van oda. Több nemzet saját elhatározásából indít katonai egységeket, akik a térségben veszik fel a kapcsolatot a NATO részéről kijelölt Nápolyban települő szövetséges parancsnoksággal.

Közben kiderül, hogy a kijelölt stacioner parancsnokság szakmailag nem tud megfelelni a művelet vezetés kihívásainak. A légi és haditengerészeti művelet irányításához szükséges szakembereket más parancsnokságok állományából csoportosítják át. A beérkező, ideiglenesen felállított törzs, munka és pihentetési feltételeinek a megteremtése is okozott némi fejtörést. A felszínre került képesség hiányok és korlátok elemzéséről több tanulmány is készült, a művelet tapasztalatai erősen befolyásolták a szövetséget, a vezetési rendszerének az átalakításában 2013 januárjától.

III. RÉSZ MI TÖRTÉNT LÍBIÁBAN, ÉS HOVÁ VEZETNEK AZ ESEMÉNYEK?

A líbiai válság sem előzmények nélkül alakult ki. A háborút közvetlenül megelőzően, 2011. február 15. -én kezdődtek a békés tüntetések, az Abu Salim börtönben, 1996 júniusában 1200 fogoly lemészárlása ellen tiltakozó jogász szabadon engedése miatt. A megmozdulásokat katonai erővel próbálták meg elfojtani, de végül felkelésbe torkol-

no.-1/pdfs-vol-56.-no.-1/Estimating%20State%20Instability%20-Extracts-Mar12-20Apr12.pdf Letöltés ideje: 2014. 11. 02.

⁹ Joint Declaration on UN/NATO Secretariat Cooperation, New York on 23 September 2008

¹⁰ Resolution 1973 (2011) Adopted by the Security Council at its 6498th meeting, on 17 March 2011

lott.¹¹ Az Egyiptomi és Tunéziai események példája táplálta a felkelést. Fontos jellemző, hogy három nap alatt szervezték meg a felkelést egy internetes közösségi oldalon Bengáziban. Ez az eddigi történelemben példátlan, másrészt alátámasztja azt a feltételezést, hogy az „Arab tavasz” válsághullámának kialakulásában fontos szerepet játszott a muszlimgenerációk közötti feszültség, a fiatal generáció elérte a kritikus tömeget.

A Bengáziban megalakult ellenkormányt több vezető ország is azonnal elismerte: USA, FRA, ITA, Katar, és több muszlim ország. Ez a felgyorsított legitimáció azonban túlmutat az ENSZ mandátumon, amelynek célja a humanitárius katasztrófa elkerülése volt és nem a rezsim megdöntése. Az ellenkormány a hirtelen nemzetközi megerősítést érzékelve reális célként tűzhetette ki a Kadhafi rezsim eltávolítását, ami nem a válság megoldását, hanem az elmélyülését eredményezte.

Franciaország 2011. 02.-án konferenciát hív össze Párizsban az Arab Liga országokkal. A rövid tárgyalás után a hirtelen megalakult koalíció már átveszi a térségbe érkező erők irányítását.

A francia lépésre az USA vezette NATO csak két héttel később képes reagálni, hivatalosan 2011. 03. 17-én létrehozva a repülés tilalmi zónát, a tengeri blokádot, és más szankciókat, mint például a fegyver szállítási embargót, és a líbiai vezetők bankszámláinak a befagyasztását. Március 19–22 között a francia vezetésű Operation Odyssey Dawn, tengerészeti művelethez az USA is csatlakozik, és eléri, hogy a NATO vezesse a haditengerészeti műveleteket is.

A zavargások országosan elterjednek és a kormányzati erők oly mértékű veszteséget

szenvednek, hogy már nem képesek úrrá lenni egyedül a kialakult helyzeten. Kadhafi kormánya utolsó lehetőségként, afrikai zsoldosokat bérel fel a lázadás leverésére.

A polgárháború, és a nemzetközi erők légi – haditengerészeti csapásai hatására, menekült áradat indul Egyiptomba és Tunéziába.

Április 19-én brit és francia katonai tanácsadó csoportok érkeznek Líbiába, az ellenkormány támogatása érdekében. Ekkorra már több mint 300 000 menekültet regisztráltak a nemzetközi segélyszervezetek, A legtöbb mediterrán térség országai minden eszközzel igyekeznek segíteni a polgári lakosságot, a görögök kórházhajót, mások segélyszállítmányokat juttatnak a menekült táborokba. Az eseményekből jól látható, hogy **a leggyorsabb katonai segítségnyújtáshoz is több hétre volt szükség, a lakosságnak pedig hónapokat kellett várni az érdemi segítségre.** Becslések szerint a műveletek befejezéséig összesen 530 000 fő hagyta el az országot. Az ellenzéki és a kormányerők váltakozó sikereket érnek el. A kormány minden elérhető fegyvert bevet, és a tengerparti sávot majdnem teljesen az ellenőrzése alá vonja, egyedül az olajmezők és a finomítók maradnak a megosztott ellenzék kezében.

A háború eldöntése érdekében 06. 29-én francia, belga olasz fegyverszállítmányokkal felfegyverzik¹² a Berber törzsi harcosokat az embargó ellenére. Ez már egyértelműen a különleges műveleti erők jelenlétét mutatja a szárazföldön, amelyre viszont nem volt ENSZ felhatalmazás. A tunéziai határon lévő Nyugat-Nafuzai hegységen keresztül átcsempészet katonai felszerelések segítségével megszervezik az ellenzéki erők összefogását, ami elvezet az ellenzék, valamint a nemzetközi erők győzelméhez majd a nemzetközi legitimáció bátorító hatása miatt, végül Kad-

¹¹ Besenyő János – Marsai Viktor: Országismertető – Líbia, az MH ÖHP tudományos kiadványa, Székesfehérvár, 2012, http://kalasnyikov.hu/dokumentumok/orszagismerteto_libia.pdf

¹² Libya Civil War (2011) Daily News Updates / <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/libya-civil-war.htm>

hafi likvidálásához is. Az Orosz Föderáció és az Afrikai Unió (AU) ellenzi a lépést. Az oroszok elveszítenek egy biztos fegyvervásárlót, az Afrikai Unió pedig elveszíti a legnagyobb pénzügyi támogatóját, amely gyengíti az Unió képességeit.

A győzelmet, és a NATO művelet végét gyorsan bejelentik, elmarad a háború utáni konszolidációs szakasz. A humanitárius katasztrófát végül a NATO nem tudja megakadályozni, amelynek elkerülését az ENSZ mandátum célként határozta meg.

A nemzetközi művelet 204 napig tartott, összesen 26 300 repülőgép bevetést hajtottak végre, és a 3100 hadihajó vett részt a blokádban. A gyors nemzetközi kivonulás azt jelzi, hogy a háború folytatásához szükséges források kezdenek kimerülni, valamint az esetleges későbbi műveletek a konszolidációs fázisban, már nem adnak lehetőséget a „győzelem” kijelentésére. Így viszont **befejezetlen maradt a háború**. A NATO elvek (NCRS¹³) szerint, a fegyveres küzdelem után, egy konszolidációs fázis következik, amikor a katonai jelenlét biztosítja a „civil” szervezetek helyreállítását, újjáépítő tevékenységét. Ezt az elvet a 2010. évi liszaboni NATO csúcstekeztet záródokumentuma¹⁴ is nyomatékosítja. Líbia esetében ezt a forgatókönyvet már félre tették.

A folytatásra azonban nem kell sokáig várni, előbb Maliban törnek ki fegyveres összecsapások. A Tuareg törzseket nem köti a Kadhafival kötött egyezmény és elfoglalják az ország északi felét.¹⁵ A nyomukban az Al Qaida bevonul Líbiába és Maliba is. A nem-

zetközi közösséget újabb meglepetés éri. Egy újabb háború, amit valahogyan kezelni kellene. Ebben az esetben már csak szerényebb, dandár erejű koalíció alakul és egyértelműen a kormányzat oldalán indítják a francia vezetésű Operation Serval műveletet. A francia (koalíció) beavatkozás célja Maliban, amit menet közben EU műveletnek minősítenek, egyértelműen az aktuális kormányzat fenntartása, és egy újabb – Líbiához hasonló – válsággóc kialakulásának az elkerülése. Megtanulták az iraki és a líbiai leckét: jobb egy kiszámítható rezsim.

Még be sem fejeződik Maliban a rendezés és kirobban a szíriai polgárháború, a NATO közvetlen (török) határánál. Itt azonban már felvonulnak az Orosz Flotta hadihajói, egyértelművé téve az érdekvizonyokat. A nemzetközi közösség zavartan áll az események felgyorsulása láttán. A katonai lépéshez szükséges források „nyugaton” kiapadtak, a következmények még inkább kiszámíthatatlanok, és a szíriai belső konfliktus, még összetettebb külső (nemzetközi) érdekeket érint. A nemzetközi (NATO/EU) katonai beavatkozás megáll az erődemonstráció és a felderítés szintjén.

Az Orosz Föderáció „Sakkot ad” a világnak! Miután az Orosz Föderáció meggyőződik a nemzetközi (nyugati) katonai beavatkozás elmaradásáról Szíriában, lemásolva a Líbiában végrehajtott brit, francia, olasz különleges műveleti alkalmazási elveket, megindítja a Krim félsziget elleni műveletét. Elérkezett a megfelelő pillanat az elmúlt húsz évben modernizált orosz hadsereg bemutatkozására.

Az orosz expanzió terve már 2008-ban kész volt, csak a kedvező momentumra várt Moszkva. Erre a 2008. évi Bukaresti NATO csúcstalálkozón elhangzott Putyin beszéd-

¹³ NATO Crises Response System (NCRS)

¹⁴ “Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation” Adopted by Heads of State and Government in Lisbon Active Engagement, Modern Defence 24. pont

¹⁵ Besenyő János – Miletics Péter: Országismertető – Mali, MH Geoinformációs Szolgálat kiadványa, Budapest, 2013,

<http://www.scribd.com/doc/171269967/Beseny%C5%91-Janos-Miletics-Peter-Orszagismerteto>

ben egyértelmű utalás történt, amikor úgy fogalmazott, hogy a Krím félsziget átadásáról a Szovjetunió Párt Központi Bizottsága döntött, de semmilyen hivatalos államközi szerződés nem legalizálta¹⁶ a terület átadást. Ki nem mondva, a gondolat folytatása az lehetett volna, hogy a fentiek alapján jogilag a félsziget még mindig Oroszországhoz tartozik. Ezzel Kína egyetért, és ennek megfelelően nyilatkozik. Az orosz expanzió tervét 2008-ban megkezdik végrehajtani a grúziai beavatkozással, de a gyors brit felvonulás megtorpanthja Moszkvát, valamint az orosz szárazföldi haderő sem áll még teljesen készen. Ráadásul a harcászati elvek sem túlságosan kifinomultak. 2013 novemberére minden körülmény Moszkva kezére játszik.

Ugyancsak **ebben a 2008 –as beszédben rögzíti Putyin az orosz érdekeltségi terület határát** nyilvánosan, amit az európai országok tudomásul vettek, de mások nem. Az orosz indoklásban elhangzik, hogy a hidegháború végén kötött Szovjet–USA egyezménynek megfelelően önként kivonult Közép-Kelet-Európából, engedélyezték a szovjet tagköztársaságok szuverenitását, „és mit kaptak cserében?” A NATO bővítését az érdekszférájukba eső országokban (Balti Államok), USA bázist Constancában (ROU) és felderítő rendszereket a határai közelében. Putyin nem a levegőbe beszélt, öt évvel később mindenki felfogta a szavai súlyát.

IV. RÉSZ

TANULSÁGOK, KÖVETKEZMÉNYEK

- Az elmúlt két évtized válságkezelési műveletei lekötötte a NATO és a nemzetközi közösség erőforrásait és figyelmét. Az észak

Afrikai régióban bekövetkezett válságok váratlanul érték a szövetséget, nem tudott megfelelően reagálni. Tovább súlyosbítja a helyzetet az, hogy a művelet egy korlátozott célú háborúnak indult, hiszen a humanitárius katasztrófa elkerülése volt a cél és nem a Kadhafi rezsim teljes megdöntése. Azonban az irányítás kicsúszott a nemzetközi közösség kezéből és a líbiai ellenzéki erők – a Clausewitz-i elvek szerint – egy totális háborúvá szélesítették a belső konfliktust (polgárháborút), ami a líbiai rezsim (szuverén állam) és a NATO vezetete nemzetközi közösség között zajlott.

- A fegyverembargó fogalmát újra kell értelmeznünk, hiszen a szövetség döntéseit egyes tagországok felülbírálták nemzeti érdekeik szerint.
- Az ellenállók egysége Líbiában nem jöhetett volna létre a különleges műveleti erők beavatkozása nélkül. A jövő konfliktusaiiban várhatóan előtérbe kerül az alkalmazásuk.
- A precíziós fegyverek jól vizsgáztak. A Kosovói műveletben még 400–500 főnyi civil áldozatot követeltek a légicsapások, addig Líbiában 50–100 fő civil sérülést¹⁷ regisztráltak. A tendencia egyértelműen ennek a fegyvertípusnak az előtérbe kerülését és fejlesztését mutatja.
- A légi és haditengerészeti művelet sikeres volt, de ez nem jelenti azt, hogy egy háborút meg lehet nyerni a szárazföldi haderőnemen kívül. Koszovó és Líbia példája kivétel ez alól, az előbbi esetben még mindig folyik a konszolidációs fázisa a háborúnak, a második esetben pedig egy befejezetlen háborúról van szó.
- Az USA és a francia–brit koalíció viszonya a NATO-n belül nem feltétlenül erősíti

¹⁶ Text of Putin's speech at NATO Summit (Bucharest, April 2, 2008) 18.04.2008 | 17:35 <http://www.unian.info/world/111033-text-of-putins-speech-at-nato-summit-bucharest-april-2-2008.html> Letöltve: 2014. 10. 30

¹⁷ An Interim RUSI Campaign Report, September 2011 / 5. oldal <https://www.rusi.org/news/ref:N4E7B610E8D672/#.VHTbGd5v9Sk> Letöltve: 2014. 11. 25

- a szövetség kohézióját. Elsőre úgy tűnik, hogy a transzatlanti vita eredményeként valami komolyabb képességfejlesztés történt, vagy a szövetség „Smart Defence” kezdeményezése működik. Ugyanakkor a háttérből kirajzolódik a nemzeti érdekek érvényesítése, amit sokféle módon lehet „eladni” a nemzetközi szinten. Az iraki műveletbe nem lehetett bevonni a teljes szövetséget, Afganisztánban komoly belső feszültség kísérte a műveleteket és minden konferencián elhangzott a kulcsmondat: „együtt be, és együtt ki elv”. Mitől tartottak? Líbiában fordult a kocka, és több szövetségi tag háttérbe helyezte a szövetségi érdeket, mások pedig már képtelenek voltak érdemben hozzájárulni, de még sikerült az utolsó pillanatban megmenteni a szövetség tekintélyét. Mali esetében a szövetség nem volt már képes egységesen reagálni. Szíriában pedig az Orosz Föderáció került előnyösebb helyzetbe, rájátszott a NATO tagok megosztottságára és képességhiányára. Mit mutat ez a tendencia a NATO jövője tekintetében? Mi lehet Magyarország érdeke?
- A szövetség tagállamai számára túlzott tehertétel jelentett az elmúlt két évtized folyamatos növekvő műveleti tempója. Ezzel szemben az Orosz Föderáció és Kína létrehozta a Sanghaj –i országok szövetségét, amely gazdaságilag és katonailag megerősödött. A NATO –nak hamarosan ezzel a tömbbel kell majd szembenéznie. **A multi-poláris világrend újra a két-pólusú rendszer irányába halad.** Jelenleg mindkét félnek közös érdeke, hogy a muszlim világ ne legyen képes egyesíteni az erejét, mert akkor létrejön a harmadik pólus, akár a Levantei Iszlám Állam formájában.
 - A különleges műveleti erők feladatrendszere kiterjed a helyi kapcsolat építésre és az ellenállók kiképzésére, bármilyen típusú evakuáció végrehajtására, légitámaszpontok irányítására, fegyverzet átadásra, kritikus infrastruktúra védelmére, helyi ellenállás megszervezésére és támogatására. A „Hiddeg Béke” fő fegyverévé váltak.
 - **A szíriai válság következménye a Krími válság, ami folytatódott a Kelet Ukrajnai agresszióval. Hol fog megállni az események sorozata?**
 - A NATO és az orosz erők aszimmetriája figyelhető meg. A NATO légiereje képessége és haditengerészeti képessége globális viszonylatban meghatározó, azonban a szárazföldi képessége nehezen mozgósítható. Az Orosz Föderáció szárazföldi képessége jól kiképzett, gyorsan mozgósítható, modernizált és nagy tömegben bevethető. A támogató haderőnemei képességfejlesztése folyamatos. A technológiai fejlettségben nincs különbség a NATO és az Orosz Föderáció között. Vajon az orosz–kínai érdekszövetség hogyan változik meg, ha Kína haditengerészete képessé válik a Csendes Óceáni térséget az ellenőrzése alá vonni a következő 10 évben? Az USA vajon mért koncentrál a Csendes Óceáni térségre?
 - Az elmúlt 3–4 év olyan stratégiai meglepetést okozott a NATO számára, hogy elkerülhetetlen egy globális elemző – előrejelző rendszer létrehozása. Nekünk van ilyen képességünk?
 - **A NATO átalakítása elkerülhetetlen.** A nagy létszámú törzsek alapvetően a tervezési funkcióra voltak berendezkedve és a hagyományos hadviselési eljárásokat ismerték. A missziós békefenntartással kapcsolatos tapasztalatok csak lassan épültek be a műveleti vezetés elveibe. Egyáltalán nem feleltek meg a bevetetőség követelményeinek. Összhaderőnemi vezetési képességük arra épült, hogy az alárendelt komponensparancsnokságok útján irányítsák az adott műveletet, amely eddig leginkább a szárazföldi műveleteket bizonyos mértékben támogató más haderőnemek

együttműködésének koordinációját jelentette. Líbia esetében azonban két haderőnem, teljes spektrumú műveletét kellett volna vezetni párhuzamosan egy parancsnokságnak. A zavaros nemzetközi helyzet, az idő rövidsége, a hiányosan összeszedett és eltérő képességű alárendelt harci egységek csak tetézték a műveleti vezetés bonyolultságát. Nem maradt más improvizálni kellett, „ad hoc” módon összegyűjteni egy olyan szakember gárdát, aki ezen a helyzeten végül úrrá tudott lenni. A vezetés ilyen formáját nem lehetett hosszabb távon fenntartani. A gyors győzelemre csak egyetlen esély maradt, amely a rezsim eltávolítását jelentette. Ezt a különleges műveleti erőkre bízta. Koszovó, Irak és Afganisztán után még egy újabb elhúzódo műveletet senki sem tudott felvállalni. Az „Arab Tavasz” válságsorozatban érintett muszlim országok konszolidációja sok fejlődést fog még okozni a nyugati világnak.

- A FRA–GBR szövetség erősebb lehet, mint az EU vagy a NATO. A szövetség európai tagállamainak katonai kiadásai kétharmadát három ország adja össze: Franciaország, Nagy Britanniá és Németország. A német gazdaság erősen kötődik az Orosz Föderációhoz, és a német gazdasági érdekszféra egyetlen szabad térsége a délen elhelyezkedő volt szovjet tagköztársaságok térsége (jobb híján). **Az európai vezető nemzetek érdekkülönbségei veszélyeztetik az EU és a NATO egységét.**
- Az orosz hatalmi demonstráció időzítése nem véletlen. Egyrészt az USA egyértelműen megsértette az orosz érdekeket, így lépéskényszer alakult ki. Az orosz vezérkar felismerte, hogy senki sem képes érdemben katonai válaszlépéseket tenni. Az orosz vezetés csak azt a tényezőt felejtett el kiszámolni, hogy egy elhúzódo katonai beavatkozást, mennyi ideig képes finanszírozni a saját gazdasága. Az orosz expanziót jelenleg csak a saját belpolitikája

korlátozza, mennyi ideig képes elviselni a saját lakossága a 60% -os vagy nagyobb mértékű élelmiszer árnövekedést és a hasonló volumenű inflációt. Az elmúlt 25 év konfliktusaiban kifáradt és elbizonytalanodott nemzetközi közösség (NATO, EU) már képtelen érdemben reagálni a Krími és a Kelet ukrajnai eseményekre. Hidegzuhanyként ért mindenkit a nyilvánvaló orosz beavatkozás, a nemzeti szuverenitás durva megsértése és a döbbenet, hogy a hidegháború végén tetszhalottnak hitt „Orosz Birodalom” gazdaságilag és katonailag hová fejlődött észrevétlenül, amíg mindenki a terrorizmus elleni küzdelemmel volt elfoglalva.

- A Krím-félsziget megszállása során, az információs műveletet kombinálva a különleges műveleti képességekkel, vezetési fölényt szerzett Moszkva. Megosztotta a Nyugati hatalmakat az eltérő, más – más média felületen megjelentetett és különböző célközönségnek szánt retorikával. Ezzel párhuzamosan a globális nagyvállalatokat magához láncolva, a piaci és nyersanyag függőségük révén, már nem az, az Orosz Föderáció célja, hogy bármely állammal konfrontálódjon, hanem a hatalmi pozíciójának az erősítése „nem állami” eszközökkel. Ezt nevezik „Nem-lineáris” háborúnak. A jövő háborúi már nem az államok közötti ellentétek okán fognak kitörni, hanem közvetve, a nem állami szereplők harca lesz, mert rájuk nem vonatkoznak a nemzetközi hadijog szabályai, az infrastruktúrájukat senkinek sem áll érdekében elpusztítani, viszont jelentősen tudják befolyásolni a kormányzatokat hatalomra juttató szavazótábor, azaz a társadalmat.
- „HIDEG BÉKE”¹⁸ avagy a kimondatlan háború zajlik a világban? A Hidegháború után megindult nemzetközi kapcsolatren-

¹⁸ Julian Lindley French: NATO-Russia and the New Cold Peace / <http://lindleyfrench.blogspot>.

deződés megtorpan, mert az USA-nak nem érdeke Európa megerősödése. Egy egységes Európa globális tényező lehetne, ez esetben egyenrangú partnerként kezelné Oroszország, a gazdasági egymásra utaltság révén pedig egy olyan Eurázsiai hatalmi központ jöhetne létre, amely perifériára szorítaná az USA-t és Kínát. A Csendes Óceáni térség feletti kontrol megszerzése miatt az USA vs. Kína érdekellentéte nem feloldható, így nem alkothat ellenpólust az EU–Orosz szimbiózissal szemben. Mivel az USA hátráltatja az EU megerősödését, így kimondhatjuk: **Oroszország számára csak Kína marad, mint stratégiai partner**, amellyel ugyan hegemon szerepet nem tud kialakítani a világban, de ellenpólust alkothat az USA–EU (NATO) tömbbel szemben.

ÖSSZEFOGLALVA

A líbiai művelet fordulópontot jelent „napjaink” katonai műveleteiben. Megváltozott a háború karakterisztikája. Új típusú háború jött létre? Nem, csak az új technológiai vívmányokat állították a hadviselés szolgálatába. Az információs műveleteket kombinálták a különleges műveletekkel. Ez az összhaderőnemi műveletek jellemzője, csak eddig ilyen kombinációval még nem találkoztunk, tehát a háború megvívásának egy új módszerét figyelhettük meg Líbiában és Ukrajna keleti részén. Egyes kutatók szerint ez az úgynevezett „Nem Lineáris” háború, amikor nem az államok, hanem a globális gazdasági érdekcsoportok kerülnek szembe egymással és jutnak el a fegyveres küzdelemig.

Meglátásom szerint azonban leginkább Liddel Hart: Indirect Approach típusú hadviselésére hasonlít, amikor addig gyengítjük az ellenfelet, amíg az katonailag már képtelen ellenállni. Erre a legjobb példa a „Hidegháború”. A NATO Comprehensive Approach megközelítését sem lehet ráhúzni a líbiai esetre, mert az a gyakorlatban nem nagyon működik, a civil komponens nem nagyon akar katonai felügyelet alá kerülni. De hát ezt már Clausewitz is megmondta.

A háború alapvető jellemzője nem változott: a háború továbbra is a politika eszköze maradt, valamint, az erőszak alkalmazása az adott rezsim túléléséig csak korlátozott célú háborúnak tekinthető. Az erőszak alkalmazása viszont kiterjedt a Cyber térre is, és különböző formában új kombinációs lehetőségekre nyílik lehetőség a hagyományos haderőnemekkel és fegyvernemekkel. Ezekből kettőt figyelhettünk meg a közelmúltban: Líbiában az interneten szervezett forradalmat kombinálták a különleges műveleti képességekkel valamint a légi haderőnem támogatásával. Ukrajnában pedig az információs műveletet kombinálták a különleges műveleti képességgel, amit a szárazföldi haderőnem támogat. Ergo, **a háború megvívása során a fizikai és a virtuális tér eseményei, hatással vannak egymásra**, összekapcsolódnak. Vajon a győzelemhez mindkettőben nyerni kell? Ez a jövő kérdése. Mindenesetre az a hadsereg, amelyik kimarad a digitális térből, az analóg marad, amely legalább olyan hátrányos mint ha felderítő képesség nélkül „vakon” küldenék harcba a csapatainkat.